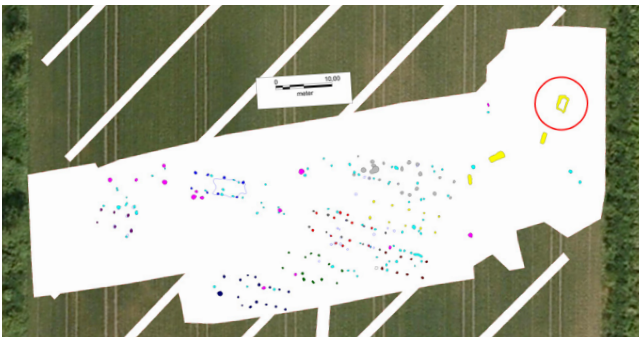


Vognfaddingsgraven fra Hørby Skoleby

Efter gravesæsonen 2012 er der nu fire vognfaddingsgrave dateret til vikingetid fra Hobroegnen! Det er i sig selv bemærkelsesværdigt, når man tænker på, at gravtypen er forholdsvis sjælden og forbeholdt de velstående vikingetidskvinder. Eller er det så mærkeligt, når man kigger på, hvilke fund området omkring Hobro i øvrigt har at byde på fra den sidste halvdel af 900-tallet. Disse og andre spørgsmål vil blive behandlet i denne beretning om en udgravning ved Hørby Skoleby, der rummede flere overraskelser, end vi normalt er vant til som arkæologer.

Udgravningen begyndte i januar 2012, hvor museet foretog en forundersøgelse af et areal vest for skolen i Hørby Skoleby. Her ville KHS Huse byggemodne en mark, så der kunne opføres parcel- og rækkehuse. Under forundersøgelsen, der blev gennemført over nogle frostklare dage, blev der lokaliseret to områder med forhistorisk bebyggelse. Ud fra potteskår fundet i stolpehullerne i et langhus samt husenes grundplan, blev bebyggelserne anslået til at stamme fra den yngste del af bronzealderen eller den ældste del af jernalderen - perioden omkring 500 f.Kr.



Oversigtsplan over det sydlige felt og cirklen markerer graven.

Bopladsen

Bygherren blev præsenteret for et undersøgelsesbudget, og den egentlige udgravning blev igangsat i begyndelsen af juni 2012. Det første bopladsområde levede op til forventningerne med en bebyggelse fra den yngste del af bronzealderen eller ældste del af jernalderen. Huse og visse oldsagstyper fra disse to perioder kan være vanskelige at adskille, hvis bevaringsgraden ikke er den bedste. Der blev lokaliseret to treskibede langhuse, hvor det ene havde resterne af en brolagt stald i østenden.

Under udgravningen af det andet bopladsområde blev der ved med at dukke stolpehuller op efter hvert skrab med grave-maskinen, og rammerne for udgravningsbudgettet blev hurtigt sprængt. Det, som man under forundersøgelsen havde tolket som to langhuse fra yngre bronzealder, viste sig at blive til 9 velbevarede langhuse fra den mellemste del af ældre jernalder (300-150 f.Kr.). Tilmed var et af husene brændt ned, og der kunne ses en masse forkullet træ og brændt lerklining i stolpehulsfyldet, og et andet langhus var usædvanligt velbevaret med en fuld bevaret brolagt staldende. Fælles for næsten alle husene var, at de var placeret mellem søgegrøfterne fra forundersøgelsen, hvorved de var blevet overset i udgravningen indledende fase.

De mange huse fra denne del af jernalderen har ikke alle været samtidige men har sandsynligvis afløst hinanden. Så der er måske tale om en bebyggelse, der har været på stedet i 100-150 år, et spørgsmål, som sandsynligvis bliver afklaret, når resultaterne fra de indsendte kulstof 14 dateringer foreligger.

Gravpladsen

På det højeste punkt, i den østlige ende af udgravningsfeltet, blev der fundet en mindre gravplads fra vikingetiden med i alt fire begravelser. Gravpladsen var heller ikke erkendt under forundersøgelsen, hvorfor museet måtte søges om ekstraordinært tilskud fra Kulturstyrelsen til udgravning. Ikke nok med, at vi ikke opdagede gravpladsen under forundersøgelsen, men da vi blev opmærksomme på den, troede vi i første omgang, at der var tale om en storstensgrav fra ældre romersk jernalder (en lignende grav fra Visborg er omtalt andet sted i årsberetningen). Dateringen af gravene er væsentlig i forhold til, hvor meget det koster at udgrave dem og konservere oldsagerne. Men efterhånden fremkom der så meget jern i graven, at det stod klart, at der måtte være tale om en noget yngre grav og sandsynligvis en vognfaddingsgrav fra vikingetiden.

På gravpladsen var der yderligere tre grave, som kun indeholdt sparsomme rester af jernknive. Disse grave er kun dateret til vikingetiden på baggrund af den nærliggende vognfaddingsgrav. De fire grave er sandsynligvis samtidige og kan måske være udtryk for, at den rige kvindes tjenestefolk eller familie har fulgt hende på rejsen til dødsriget.

Gravens konstruktion

Den rige kvinde blev gravlagt i en vognfadding, som blev placeret i et gravkammer, der var anlagt i et 2,6 meter langt, 1,6 meter bredt og 0,7 meter dybt hul, hvor væggene var beklædt med planker, som således dannede et trækammer. Vognfaddingen, der har været ca. 2,1 meter lang og 1,05 meter bred, blev placeret i den østlige side af kammeret, og mellem vægplankerne og vognfaddingen stod der en spand af træ. Trækammeret har sandsynligvis haft et loft af træ, og ovenpå dette var der placeret 40-45 favnstore sten. Man har virkelig ville sikre sig, at hun blev dernede i graven. På et tidspunkt er trælåget blevet så råddent, at det er styrtet sammen, og stenene er faldet ned i graven. På overfladen så det derfor ud som om, at der kun var en stenkreds i kanten af nedgravningen. Et træk, der gav anledning til den fejlagtige tolkning af graven som en ældre romertids storstensgrav.

Tre stadier af udgravningen. Overflade, niveau med jernnagler og niveau under naglerne hvor bukkenes aftryk i gravbunden er tydelig.



Selve vognfaddingen har været konstrueret af 7 planker sat sammen med klinknagler for hver 20 cm, så de har dannet et u-formet trug. Gavlenderne har også været konstrueret af træ, men om de var klinkbyggede er vanskeligere at se. På grundlag af det træ,

der stadig sidder en del bevaret af omkring de mange klinknagler, kan man konkludere, at vognkassen har været bygget af egetræ. På siden af vognkassen har der siddet to 7,5 cm i diameter store ringbeslag af jern, som begge var sat fast med kramper. Gavlene på vognkassen var fæstnet til siderne med hjørnebeslag, og under vognkassen sad to tværgående bukke, der forbandt vognkassen med vognstellet. Disse kunne ses som to aflange fordybninger trykket ned i gravens bund. Lignende vogne kendes fra andre vognfaddingsgrave rundt om i Norden. Den bedst bevarede er fra den fyrstelige skibsgrav ved Oseberg i Norge, hvor en hel vogn var blandt gravgaverne. Denne vogn var rigt udsmykket med udskårne figurer, og man kan snildt forestille sig at vognen i Hørby Skoleby også har været udsmykket på en lignende vis.

Gravgaver

Kvinden har fået et udpluk af sine personlige ejendele og smykker med i graven. Udover en træspanden, som var lavet af taks, havde kvinden en perlekæde med syv glasperler og lidt sølvblik. Hertil en nøgle samt en hvæssesten i en ring, der sandsynligvis



Kvindens personlige udstyr i form af saks, nøgle/hvæssesten, kniv, sømglatte, kniv, perler og tenvægt. Bemærk tekstilresterne på saksen.

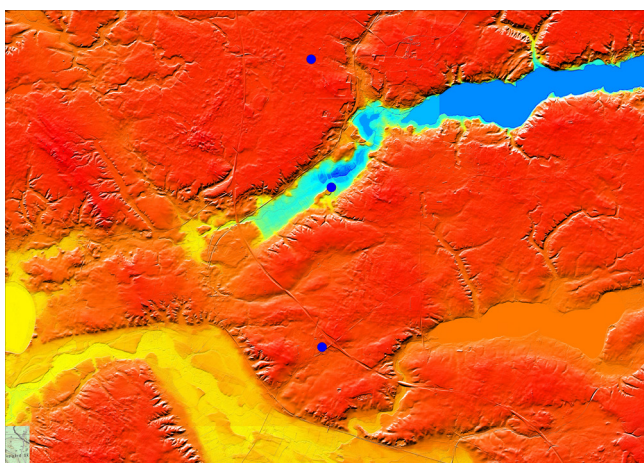


Glasperlerne fra halskæden. Bemærk den fine mosaikperle med blomst og skaktern.

har siddet i bæltet ved siden af en kniv. I bæltet var der desuden en saks, en tenvægt og en sømglatte af glas. Særlig saksen, der selvfølgelig er meget korroderet, er interessant, fordi der er bevaret noget af det klæde, som saksen har ligget på. Det er kun bevaret idet rusten fra jernet laver et aftryk af klædet. Om det er en del af kvindens tøj, eller om saksen har været svøbt i et stykke klæde kan fremtidige analyser måske vise.

Lokalområdet

Der er efterhånden fundet flere vognfaddingsgrave i Nordjylland. Bare inden for de seneste fem år er der fundet fire grave, to på Næsbygravpladsen ved Løgstør, en i Sdr. Tranders på gravpladsen ved Tinbergens Allé (omtalt i museets årbog for 2009) og så denne i Hørby Skoleby. Men som nævnt i indledningen er der yderligere udgravet tre vognfaddingsgrave i området vest for Hobro.



Kort over Onsild Ådal med de tre lokaliteter markeret. Baggrundskortet er en laserscanning af landskabet, der viser topografien omkring fundstederne.

I begyndelsen af 1970'erne blev der fundet en mindre gravplads med otte jordfæstegrave ved Sdr. Onsild, hvor der blandt gravene også var en vognfaddingsgrav. Også her blev en velhavende vikingetidskvinde begravet med personligt udstyr og andre gaver, bl.a. et skrin, en spand og et fad af messingblik. På gravpladsen fandtes en række andre grave, f.eks. to krigergrave med økser, men også nogle grave helt uden gravgaver eller kun udstyret med en lille kniv.

Mellem Hørby Skoleby og Sdr. Onsild ligger som bekendt vikingeborgen Fyrkat, hvor der også er en tilhørende gravplads. Borgen er opført omkring 980 under Harald Blåtands regeringstid.

tid. På gravpladsen, der ligger udenfor ringvolden mod nordøst, er der hele to vognfaddingsgrave. Den ene er kendt som Vølvens grav (grav 4), fordi gravgaverne er lidt usædvanlige. Kvinden er begravet i en vognfadding, men i stedet for de normale gravgaver, som f.eks. i Hørby Skoleby graven, har Vølven fået et vølvestav af jern, flere små krukker med ejendommeligt indhold, et skrin, og så har hun også en ring om den ene tå.

Med Vølvens grav ved Fyrkat og de øvrige vognfaddingsgraves placering i landskabet omkring Onsild Ådal begynder vi at kunne løfte fligen for en række spørgsmål om Fyrkatborgen, dens beboere og oplandets beboere. Der er ingen tvivl om, at Fyrkatborgen er opført på netop dette sted, fordi det var et vigtigt trafikalt knudepunkt, hvorfra man havde kontrol med den nord-syd-gående trafik mellem Himmerland og Kronjylland – et væsentligt holdepunkt for kong Harald Blåtands bestræbelser for at samle riget. Men borgen var ikke meget værd uden krigere og trods, så de fulgte med, hvilket blandt andet Fyrkatgravpladsen med dens gravlagte mænd, kvinder og børn vidner om. Med vore vognfaddingsgrave fra borgens opland bliver sameksistensen imidlertid tydelig, og man må stille sig det spørgsmål, om gravene her er udtryk for, at man har villet efterligne gravskikken på borgen, eller om det måske har været Kongens mænd, som har haft deres familier boende i oplandet.

Der er dog endnu ikke udgravet samtidige bebyggelser i oplandet til Fyrkat, men de omtalte gravpladser samt områdets stednavne vidner om deres eksistens. Stednavnet Onsild betyder Odins Hylde og har sandsynligvis været et offersted i vikingetiden. Bebyggelserne skal nok findes under eller i nærheden af de små landsbyer med gamle kirker i området, som f.eks. Sdr. Onsild, Nr. Onsild, Hørby, Hvornum eller Øls.

Således er der med graven fra Hørby Skoleby tilføjet endnu en brik til historien om vikingeborgen Fyrkat og dens samtid. Der tegner sig en interessant enklave af rige kvindegrave i det umiddelbare opland til borgen, og man må spekulere over, hvilken rolle disse kvinder og deres familie havde i forhold til vikingeborgen Fyrkat - var de lokale eller placeret der som en del af familierne til kongemagtens hær? Måske får vi svar på nogle af vore spørgsmål i fremtidige undersøgelser i området.